

Ryssland och kriget i Ukraina februari 2025

Innehåll

Inledning.....	1
”Många ryssar flyr in i en egen svart låda”	2
Ryssland, kriget på väg ”normaliseras”	3
Rysk ekonomi mot svår tid efter kriget	5
”Ukrainarna tror inte längre på någon <i>happy end</i> ”	10

Inledning

Trump's omfattande av Putin, inklusive dennes Ukraina-narrativ, har inte bara ändrat på förutsättningarna när det gäller kriget i Ukraina utan hela den rådande världsordningen.

Trump har visat att han är ointresserad av att upprätthålla någorlunda goda relationer till sina grannar (Panama, Mexiko, Kanada, Grönland), liksom sina långvariga allierade i väst – det enda som Trump använder som ledstjärna är att strunta i allt utom det som han anser behövs för att ”göra Amerika stort igen” (även bokstavligen). I denna strävan är Trump beredd att tillgripa vilka metoder som helst: ekonomiska, militära, politiska och andra åtgärder och hotelser För Trump är internationella överenskommelser och avtal ointressanta om de inte är tillräckligt fördelaktiga för hans USA. Och vilka långsiktiga konsekvenser en sådan politik kan få är han uppenbarligen inte förmögen att ens reflektera över.

Trump tror sig ha mer att vinna på om han kommer överens med Putin om att skapa nya intressesfärer, där Putin ska få större svängrum i Europa, medan USA vill utvidga sin makt i Amerika, Stilla havs-området och Medelhavet (Gaza!).

Trump betar sig som en gangsterboss. Han bryr sig inte det minsta om fakta, utan fabulerar och ljuger om allt möjligt, t ex att det var Ukraina som startade kriget med Ryssland, att Putin är fredsälskande, att USA levererat mycket mer stöd till Ukraina än hela Europa tillsammans (det var rätt de första åren, men vid det här laget har Europa bidragit med mer). Han har också grovt överdrivit det amerikanska stödets storlek: Ibland har han påstått att det rör sig om 350 miljarder dollar, vid andra tillfällen 500 miljarder – ”lån” som måste betalas tillbaka.

Officiella amerikanska siffror säger något helt annat.¹

Moral, fakta, sanning osv är ord som inte verkar existera i Trumps värld, eller rättare sagt: Trump själv förbehåller sig rätten till ge dessa ord ”alternativa” betydelser.

¹ U.S. Department of State – *Fact Sheet. Bureau of Political-Military Affairs, January 20, 2025* – säger: ”Hittills har vi tillhandahållit 65,9 miljarder USD i militärt stöd sedan Ryssland inledde sin överlagda, oprovocerade och brutala fullskaliga invasion av Ukraina den 24 februari 2022, och cirka 69,2 miljarder USD i militärt stöd sedan Rysslands första invasion av Ukraina 2014. Vi har nu använt oss av presidentens *Drawdown Authority* vid 55 tillfällen sedan augusti 2021 för att ge Ukraina militärt stöd till ett totalt värde av cirka 27,688 miljarder USD från försvarsdepartementets lager.” Passa på och ta en titt på sidan (risken är stor att Trump stänger den eftersom den avslöjar hans lögnar). Länk: <https://www.state.gov/bureau-of-political-military-affairs/releases/2025/01/u-s-security-cooperation-with-ukraine>. Vi får väl vänta och se hur länge sida får finnas kvar oförändrad – den borde vara ganska genant för Trump.

Men det är inte Trump och hans politik som de följande artiklarna handlar om. Denna inledning vill bara påminna om bakgrunden, det rådande läget, där Trump ritat om spelplanen och givit Putin fria händer att driva sin långsiktiga målsättning återupprätta Storryssland.

Av de fyra följande artiklarna så handlar de två första om stämningarna bland vanliga ryssar, den tredje om den ryska ekonomin, medan den sista är en intervju med ukrainsk författare.

”Många ryssar flyr in i en egen svart låda”

Benjamin Quénelle, *Le Monde*, 22 februari 2025

I Moskva vittnar psykologer om att många av deras patienter kämpar med att tvingas leva mellan att stödja Kreml utåt och motståndet mot kriget i Ukraina inombords.

Långt från fronten känner Ania dagligen av hur illa hon tar vid sig av ”detta krig som aldrig tar slut ...” Hon är en ung psykolog och framträder på villkor att få vara anonym. Som patienter har hon soldater tillbaka från fronttjänstgöring, men också civila: höga tjänstemän i statliga företag, programmerare som återvänt från exilen, traumatiserade tonåringar. På sin mottagning i källaren till en fastighet i centrala Moskva tar hon emot ryssar som ger utlopp för den oro de känner, plågade av tre år av den ”militära specialoperation” som Kreml inledde i februari 2022. Ania möter dem i deras ensamhet och lyssnar.

I de flesta fall rör det sig mer om oro än något direkt patologiskt. Det går ut på att samtala med dessa motståndare till kriget som utåt måste låtsas som att de är för det. ”Jag hjälper dem att hantera olika former av den stress som uppstår i konflikten mellan två parallella liv i konflikt med varandra. I vissa fall liknar det en form av schizofreni”, säger Ania som ofta kan räkna med att konsultationerna varar till sent på kvällen.

”Omfattningen av disharmonin i deras dubbelliv, mellan stöd utåt till Kreml och inre motstånd mot regimen och det krig den bedriver, växer med tiden. Hur kunna leva med denna skuld känsla?”, säger psykologen som vi haft kontakt med per telefon via en säkrad linje. En klok försiktighetsåtgärd i en tid då repressionen de senaste månaderna alltmer riktat sig mot journalister, advokater, läkare ...

”Sökande efter nya hållpunkter”

”Ibland krävs det fem sessioner innan det börjar lossna”, säger Ania som regelbundet blir kontaktad av nya patienter. ”Deras världsbild har slagits i bitar av verkligheten. Då skapar de nya logiska kedjor och intalar sig själva: Jag har en uppfattning om tillvaron, men de övriga, staten, systemet, tvingar på mig en annan. De flesta kan inte försvara sig och reagerar med att sluta sig inne.” Som på Sovjettiden lever många ryssar i form av ”en inre exil”.

För att komma ur denna instängdhet försöker en del kompensera med annat så gott det går. ”De flyr in i sport eller hantverk. Det för dem bort från aktualiteterna”, säger Ania som råder alla att hålla sig ifrån mobiltelefonen och kontakterna med nyhetsmediet *Telegram*. I Moskva försöker många besvärja ångesten med ständigt festande, med att gå på dyra och fashionabla restauranger, mycket långt från allt som har med kriget att göra. Trots inflationen snurrar konsumtionssamhället på för fullt. Ryssarnas utgifter för det senaste nyårsfirandet hade ökat 180 procent jämfört med 2022. Men affischer som försöker rekrytera frivilliga till fronten påminner ständigt om att kriget inte är långt borta. Men i korridorerna i tunnelbanan eller ingångarna till varuhusen försöker de flesta blunda för dem. En atmosfär fylld av motsägelser.

Denna indirekta mentala mobilisering iscensätts omsorgsfullt av regimen och deras olika länkar. Ett exempel i mängden: den stora cirkusföreställningen på Tsvetnoj-boulevarden i centrum av Moskva avslutas med att en ung akrobat, utklädd till duva, dansar på scenen iförd

en rysk flagga. ”Budskapet är tydligt: Ryssland, som är i Ukraina för att bekämpa fascisterna, bringar fred till Europa!”, säger en åskådare, liberal till sitt inre, men som var tvungen att komma med några förklaringar till sina barn när de väl lämnat föreställningen.

Han återger också de många motsättningar som han stöter på i vardagen. ”I skolan, varje måndagsmorgon, är det ’diskussion om viktiga frågor’, där regimens propaganda sprids. Men hos oss håller vi lektioner hemma också”, betonar denne pappa till två tonåringar om hur man fått vänja sig vid två olika sorters liv. ”I tre år lever jag parallella liv.” Hans hustru är övertygad om att det inte är Ryssland som är problemet, ”utan världen som blivit galen”. Tillsammans har de kommit fram till följande: ”Vi kan inte ändra på något; då får vi framför allt leva vårt eget liv, i den verklighet vår familj utgör.”

För eliten i Moskva förefaller det mer riskabelt att försöka förändra något än att inte göra någonting. Många i den burgna och utbildade medelklassen ”flyr in i denna omgivning fylld av paradoxer, i ett slags svart låda, på jakt efter nya hållpunkter och kunna fördriva alla dåliga idéer”, säger Margarita, en annan psykolog som vi haft kontakt med på telefon och som även hon vill förbli anonym. ”Inombords: osynliga tankeprocesser, som psykologiska territorier off-shore.” På flykt undan en regim och ett krig de inte stödjer, men tvungna att stanna kvar i hemlandet, hittar de flesta av hennes patienter andra utvägar: familj, arbete men också musik och teater.

Utbredd politisk apati

I Moskva spelas en uppsättning av *Måsen* på det implicita i förhållandet mellan den gamla och nya världen i Anton Tjechovs pjäs. Hans andra stora klassiker, *Damen med hunden*, den osannolika historien om kärleken mellan två gifta personer, har också fått ny gestaltning. ”Den har blivit ett slags seans i parterapi där var och en lever två liv, ett inre och ett yttre. Som många ryssar fått göra i tre år!”, understryker Margarita.

Att stänga in olika frustrationer förstärker den utbredda politiska apatin. I synnerhet som repressionen av alla kritiska röster nu åtföljs av en återgång till forna tiders angiveri. ”Bäst att inte säga något offentligt. Någon kan sprida det vidare”, säger Anton. Denne unge oppositionelle ägnar sig hellre åt dialoger med samtalspartners i väst dold bakom en skärm och utan att tala om vad han heter. ”Då kan man åtminstone inte ta något foto av mig och klassa mig som utländsk agent.”

Hans tillflykt: den nyfödda dottern och försvar av miljön. ”Tillsammans med min familj bygger jag upp min tillvaro långt från kriget men också långt från Kreml. Och genom att försvara skogen bredvid där jag bor agerar jag ju för kollektivet. Jag känner att jag gör nytta”, säger Anton som fokuserar på det positiva i tillvaron och kollektivet i liten skala. För tre år sedan drabbades han av psykiska besvär. Idag säger han sig ”inte längre leva med den skuldkänsla som plågade mig 2022. En bräcklig balans för kriget tycks utan slut ...”

Ryssland, kriget på väg ”normaliseras”

Benjamin Quénelle, *Le Monde*, 25 februari 2025

Genom att fokusera på rekrytering av frivilliga undviker Kreml allt som påminner om den impopulära officiella mobiliseringen.

Varje månadsskifte kommer kriget till hans brevlåda. Pjotr studerar datakunskap i Ufa, den stora staden väster om Uralbergen, och följer på avstånd den ”militära specialoperation” som Kreml inledde mot Ukraina den 24 februari 2022.

Pjotr är i tjugooårsåldern, en dynamisk ung man som helst talar om sina planer på start-ups i datavärlden. Men mer halvkvädet talar han också om hur ”det här kriget, som inte är vårt, kastar sin skugga över oss”.

Hösten 2022 oroade han sig, precis som många andra unga män på sin campus, för att bli uppsnappad under mobiliseringen och skickas till fronten. Hans status som student och data-expert har emellertid gjort att han sluppit undan. ”Men rekryteringen av frivilliga fortsätter att intensifieras. Det syns i den post jag får”, säger han ironiskt. I brevlådan: den månatliga elräkningen. Och fastklistrad på baksidan: den affisch som man kan se lite varstans i staden, med detaljer om vilka penningssummor en frivillig kan räkna med om man ”ansluter sig till segrarnas armé”, som det heter i den officiella parollen.

”Allt är som normalt”

Med stora reklaminsatser organiserar försvarsministeriet, med hjälp av regionala förvaltningar runt om i landet, rekryteringen lokalt av män redo att strida. En dold mobilisering i syfte att locka frivilliga utan att orsaka samma panik som den officiella mobiliseringen gjorde hösten 2022. Det är nödvändigt i och med att konflikten ser ut att bli varaktig och fronten utvidgas från Krim till Kursk, den ryska region som Ukrainas armé ockuperar partiellt sedan i fjol somras.

För att öka rekryteringen är kampanjen, från Ufa som på andra håll i Ryssland, mer synlig och regimen erbjuder de facto rena klassresan för familjerna till de frivilliga: yrkesutbildning för hustrur, tillgång till universiteten för barnen, hälsovård åt far- och morföräldrar ... ”Bonusen för att skriva på kontrakt är lockande. I Ufa ökar den hela tiden: 1,5 miljoner rubel i början av 2023, 2,8 miljoner i slutet av 2024 [16 000-30 000 euro], uppger Pjotr sin vi nått på distans via video. Han visar sina senare fakturor och, på baksidan, rekryteringsannonser. ”I vårt vardagsliv blir kriget närvarande på det sättet. Men lyckligtvis är jag inte vid fronten”, säger denne student mellan två lektioner i datakunskap.

”Beslutet att bilda en armé av frivilliga har fått de flesta ryssar att dra en lättnadens suck och leva ett mer eller mindre normalt liv”, säger sociologen Denis Volkov, chef för det oberoende opinionsinstitutet *Levada Center* i Moskva. Tre år efter den ryska invasionen av Ukraina lämnar de sista opinionsmätningarna inget utrymme för tvivel: medan 55 procent säger sig följa konflikten ”uppmärksamt” eller ”mycket uppmärksamt” ligger stödet kvar på en mycket hög nivå, nära 80 procent. ”Stödet för kriget och förståelsen för motiveringarna för det är i det närmaste oförändrade”, säger Denis Volkov. ”Tack vare att det inte skett någon allmän militär mobilisering, tack vare satsningen på frivilliga, berörs inte huvuddelen av befolkningen av konflikten. Det bidrar till en känsla av att allt är som normalt.”

En stor majoritet av ryssarna ifrågasätter inte detta krig, som ändå blivit mer långvarigt än vad Kreml inledningsvis lovade. Skälet är enkelt, säger Denis Volkov: ”Regimen lyckas anpassa och sprida sin version tack vare de officiella medierna. Trots den växande betydelsen för Internet och andra former av information är kring två tredjedelar av befolkningen starkt påverkade av den statliga televisionen i regimen tjänst.”

I de stora städerna och på landsbygden använder sig regimen också av andra länkar: kyrkor, teatrar, skolor. Ett exempel i mängden: på en förskola i Udmurtien i centrum av landet kan man i en pjäs få se Kolobok, en populär sagofigur, ”ha mycket brått att fara och tjänstgöra i armén”. I slutet av föreställningen tar barnen upp en sång om armén. I en skola i Brjansk i landets västra del stämde eleverna upp i en sång i närvaro av den regionale guvernören: ”För seger, för Ryssland, för Donbas”. Över 190 skolor runt om i landet bär nu namn på soldater, ”som dött hjältedöden” vid fronten i Ukraina.

”Kriget och dess konsekvenser görs till något normalt. Ju längre det pågår desto mer kommer den normaliseringen att tränga in i ryssarnas vardagsliv”, säger Alexander Bikbov, sociolog i exil i Paris. ”Folk känner av de ekonomiska nackdelarna: inflation och hög ränta. Men de sämst ställda ute i landet noterar också de stora summor man kan få om man går med som frivillig. Moskva har omdirigerat en del av det ekonomiska flödet till regionerna: i byarna ger det familjerna möjlighet att öppna en liten butik och i de stora städerna ser de liberala klasserna, annars motståndare till kriget och Kreml, att arbetslösheten sjunker och deras löner ökar i en ekonomi som får sitt bränsle av det militärt-industriella komplexet.”

Det finns emellertid oroväckande tecken. Mellan 2022 och 2024 sjönk Ryssland från 137:e plats till 154:e (av 180 länder) i *Transparency Internationals* index över korruption. De ryska bankernas guldreserver har halverats på ett år, enligt centralbanken. Men dessa tecken på en dysfunktionell ekonomi utan framtidsvision och mångfald är något som majoriteten av befolkningen inte observerar. Medierna hyllar i stället ”Putin-erans stabilitet”. Repressionen av alla kritiska röster har intensifierats och åtföljs av att man åter ser gamla sovjetiska angiverimetoder. Enligt *OVD-Info*, en rysk NGO till försvar av mänskliga rättigheter, har nära 1 200 personer åtalats för sin kritik av offensiven i Ukraina. Enligt organisationen *Memorial* finns nu 868 politiska fångar i landet, sannolikt en för låg siffra enligt en av organisationens grundare, Oleg Orlov.

”Illusionen om enhälligt stöd”

”Men man får inte låta sig luras av skenbara tecken på stöd!”, säger Alexej Miniajlo, ett ledande namn inom oppositionen i Moskva och som i sina ”krönikor” på Internet skildrar hur samhället utvecklas under kriget. ”Ryssarna är trötta på konflikten. Opinionsmätningarna visar att stödet för ’den speciella militära operationen’ är högt, vilket ger illusion av enhälligt stöd bland befolkningen. Men det går inte att säga något om ett land där det inte existerar någon verkligt fri politisk debatt och där redan över tusen personer sitter fängslade för att ha uttalat sig mot kriget. Många ryssar svarar att de är för även om de till vardags har sina tvivel.”

I ett land där det inte längre finns något organiserat civilsamhälle blir en del anekdoter talande. I början av februari under en kongress i Krasnodar, en stor stad i södra Ryssland, protesterade långtradarchaufförer mot de indirekta problem kriget lett till: De klagade högljutt över att ha bötfällts omotiverat på grund av att hastighetsradarn på vägarna blandats ihop med det militära system som siktar på att spåra ukrainska drönare. Efter att ha samlats till en kollektiv protest fäste långtradarchaufförerna sitt missnöje på papper och skickade det till Vladimir Putin.

Rysk ekonomi mot svår tid efter kriget

Romarc Godin, *Mediapart* 19 februari 2025

Ryssland har upplevt två år av stadig ekonomisk tillväxt tack vare den krigsekonomi som införts. Men nu hotar den inriktningen att leda till överhettning av ekonomin.

”Vi ska se till att den ryska ekonomin brakar ihop.” Den 1 mars 2022 var Frankrikes dåvarande ekonomiminister Bruno Le Maire säker på att de ekonomiska sanktionerna skulle sätta stopp för den ryska aggressionen mot Ukraina. Tre år senare står det klart att den sortens trosvisshet kommit på skam.

I början av februari presenterade Rysslands premiärminister Michail Misjustin en bedömning av landets ekonomiska läge 2024. BNP hade ökat 4,1 procent, precis som 2023. För första

gången i landets historia överträffade dess nominella värde 200 000 miljarder rubel (2 124 miljarder euro). Sedan 2020 är Ryssland enligt Världsbanken världens fjärde största ekonomi mätt i köpkraft och konstant dollarvärde.

De internationella sanktionerna har inte lett till att rysk ekonomi brakat samman. Men det innebär inte att de gått spårlöst förbi. Sanktionerna och den fortsatta konflikten i Ukraina har i själva verket inneburit att rysk ekonomi omvandlats på djupet. Tillväxten är stabil men det har också lett till nya svagheter.

För att stå emot sanktionerna hade Ryssland några fördelar som man utnyttjat till fullo: en ålderstigen men betydande produktionsapparat, bristande internationell samstämmighet och stora valutareserver, trots de västliga sanktionerna. Tre faktorer som gjort det möjligt för Moskva att upprätthålla en krigsekonomi.

Krigsekonomi handlar inte bara om omfattande vapenproduktion: hela produktionsapparaten inriktas på kriget. Det innebär att militär efterfrågan är central och kommer i första rummet. Det var för övrigt det som aningslösa personer som Bruno Le Maire glömde bort: varuproduktionen är oberoende av dess användning. Om produktion för armén är det enda lönsamma i Ryssland då fokuserar rysk kapitalism på det, till förfång för andra sektorer.

Kringgå sanktionerna

Ekonomi har således helt inriktats på krigsinsatsen. Först och främst genom att produktion av vapen och militärmateriel subventionerats. I budgeten för 2025 går 43 procent av de offentliga utgifterna direkt till försvaret. Samtidigt har subventionerade lån gjort det möjligt att finansiera produktionen i företag inom sektorer som bedöms som strategiska. Till detta kommer satsningar på infrastruktur som ses som nödvändig för krigsinsatsen, inte minst konstruktionen av ett logistiskt nätverk från Fjärran östern till krigszonen.

Den andra orsaken till att man kunnat stå emot är att sanktionerna beträffande importen kringgåts. Som framgår av en studie som nyligen gjorts av *Centre d'études prospectives et d'informations internationales* (Cepii) är 2 067 olika sorters varor (av sammanlagt 4 646) förbjudna att exportera till Ryssland genom Västs sanktioner. Det rör bl a utvecklad utrustning tillverkad i Väst och som den ryska armén och industrin var starkt beroende av före kriget.

Ett av argumenten för att sanktionerna skulle slå hårt mot den ryska krigsinsatsen var att man inte kunde klara sig utan de produkterna. Planen var att bryta militärproduktionens logistiska kedja eftersom Ryssland saknade förmåga att ersätta dessa nyckelprodukter. Även här förefaller det som om Väst överskattat sin förmåga.

Moskva har reagerat på tre sätt mot sanktionerna. Först och främst, när detta varit möjligt, har Ryssland ägnat sig åt import-substitution och på egen hand producerat vad man förmått med hjälp av subventionerade lån. Men den förmågan är begränsad, inte minst genom den efterfrågan som kriget orsakat.

Som framhålls i den studie Cepii gjort har Ryssland sedan 2022 ökat importen av varor som är föremål för sanktion. Man har helt enkelt bytt leverantörer. Kinas uppsving på det teknologiska området har gjort att man kunnat kompensera att marknaderna i Väst inte längre varit tillgängliga. 2023 kompenserade Folkrepubliken således 63 procent av de varor som utsatts för sanktioner.

Enligt Cepii:s beräkningar har 37 procent av de produkter som är föremål för sanktioner helt och hållet gått att kompensera med import från andra länder, en siffra som stiger till 73 procent för produkter som betecknas som ”strategiska”, dvs viktiga för krigsinsatsen.

Ett annat sätt att kringgå sanktionerna har varit att använda sig av mellanhänder. Tysklands export till länder i Centralasien och Kaukasus har ökat spektakulärt, utan någon relation till

tillväxten i de länderna. Till exempel har tysk export till Kirgizistan ökat från 5 miljarder euro i månaden före kriget till nära 80 miljarder euro vid halvårsskiftet 2024. Mellan januari och oktober 2024 hade den tyska exporten till detta lilla land ökat med 180 procent på ett år och till Kazakstan och Armenien med 39 procent respektive 19 procent.

Storleken på de siffrorna tyder på att de änderna bara är mellanhänder. Även Turkiet är en tänkbar mellanhand förutom att också i sig vara ett alternativ för Rysslands import. Mellan 2021 och 2024 ökade således Rysslands import från Turkiet med 224 procent.

Parallellt, för att få in valuta, har Ryssland fortsatt att exportera olja och gas till Kina, Indien och Turkiet. En del av den exporten sker via den beryktade ”spökflottan” av urgamla tankers registrerade i skatteparadis och som gör det möjligt att kringgå sanktionerna. Officiellt har exporten av olja och gas minskat med 30 procent jämfört med 2021, men intäkterna hade i januari i år ökat med 17 procent på ett år ...

Knapphetens ekonomi

Sanktionerna har således inte förmått bromsa Rysslands krigsinsats. De finansiella sanktionerna har till och med lett till att oligarkerna styrt om sina investeringar till Ryssland, i första hand vad som är mest lönsamt: lyxfastigheter och militär produktion.

Men genom att omvandla sig till en ekonomi fokuserad på kriget har Ryssland åstadkommit nya obalanser och raka motsatsen till tillväxt. Man måste vara på det klara med att denna tillväxt är en automatisk konsekvens av kriget. Rysslands armé har växande behov av materiel och det avspeglas i ökad ekonomisk aktivitet.

Arbetskraften är kraftigt utnyttjad trots att en del av den förts över till fronten. Sedan 2022 har Moskva mobiliserat ytterligare nära 500 000 soldater och därmed minskat tillgänglig arbetskraft i ett land med svår demografisk tillbakagång och samtidigt som åtgärder vidtagits för att minska invandringen. Följden har blivit en kraftig ökning av reallönerna. Enligt den ryska regeringen har de ökat med nära 10 procent 2024 och kan komma att öka ytterligare 7 procent i år.

Den sortens höjning av lönerna leder logiskt till ökat konsumtion. Problemet är att produktionsapparaten inte är inriktad på att tillgodose hushållens behov, utan arméns. Man tvingas därför importera en stor del av konsumtionsvarorna och höja priset på varor det råder brist på. En klassisk situation i en krigsekonomi: BNP-ökningen åtföljs också av att det uppstår knapphet då produktionen inte är fokuserad på hushållens efterfrågan.

Det har lett till att inflationen accelererat. Officiellt låg den på 9,5 procent i fjol mot 7,4 procent 2023. Och fjärde kvartalet ökade den med 12,2 procent. Men enligt den ryska tankesmedjan *Romir* var inflationen på en varukorg med normala konsumtionsvaror 22,1 procent på ett år. Enligt officiella siffror var priset på smör i november nära 30 procent, och på potatis 56 procent, högre än året innan. Ägg har blivit rent svåra att få tag på.

I Ryssland surrar det historier om att inbrottstjuvar nu försöker få tag på smör och sälja det till enorma överpriser på svarta marknaden vid tunnelbaneuppgångarna. Den 29 oktober utsattes ett snabbköp på Leningradavenyn utanför Moskva för ett rånförsök på tjugofem smörförpackningar.

Risk för överhettning

Allt detta gör att talet om rysk ”tillväxt” och de ökade reallönerna får relativiseras. I själva verket ägnar rysk ekonomi inte något intresse åt befolkningens behov och en stor del av löneökningarna slukas av knapphet och inflation. Ett klassiskt exempel på ”överhettning” då ekonomin inte klarar av att svara mot efterfrågan.

Regimen ser med djupt allvar på den accelererande inflationen. Den 7 februari medgav Vladimir Putin att ”målet i år [var] att uppnå en balanserad tillväxt och minska inflationen”. Rysslands president har byggt sin ställning på att få bukt med den inflation som rådde på 1990-talet. Han talade för övrigt nyligen om Turkiet som exempel på vad som inte får hända: stödåtgärder har där lett till en mycket hög och okontrollerad inflation (drygt 40 procent om året numera), vilket tvingat till åtstramningar.

Risken är trefaldig. Först och främst att stödet till regeringen rämnar: försämrade levnadsförhållanden kan leda till social oro och protester mot kriget. Det är vad den tyska regeringen råkade ut för under första världskriget i början av 1918 då strejker fick det att gnissla i den kejsrerliga krigsekonomin.

Den andra risken, av mer ekonomisk karaktär, är att ökad efterfrågan på konsumtionsvaror ska minska de valutaserverer som redan är försvagade av sanktionerna. Införseln av konvertibla västvalutor har ökat från 300 miljarder dollar till 600 miljarder om året, enligt David Lubin, författare till en studie för brittiska tankesmedjan *Chatham House*.

Trots överenskommelser med Kina och Indien om att handelsutbytet ska ske i yuan, rubel eller rupier, leder den importökning som beror på överhettningen av ekonomin till ökad efterfrågan på dollar. Och då de ryska reserverna försvagas faller också rubelns värde gentemot dollarn.

Sista halvåret i fjol förlorade den ända upp till 25 procent av sitt värde och sjönk från 84 rubel per dollar till över 110. Och en försvagad rubel fördyrar importen och tär ännu mer på reserverna. Risk föreligger därför för vad som kallas kris i betalningsbalansen, en typisk företeelse i överhettade ekonomier.

Och slutligen finns risk för att ekonomin ska falla samman på grund av att den inte hänger med i rytmen på efterfrågan. En nyckelfaktor där är logistiken. Trots stora investeringar hindras en stor del av förbindelserna med Kina av flaskhalsar som riskerar att sätta delar av produktionen ur spel. I september avbröt Kina en del av sina leveranser av detta skäl.

Motsägelsefullt

För att undgå detta dystra scenario inriktar sig den ryska strategin på att samtidigt upprätthålla en krigsekonomi och en ytterst restriktiv penningpolitik. Anförare av denna strategi är chefen för den ryska centralbanken, Elvira Nabjulina. I höstas höjde centralbanken styrräntan till 21 procent, en rekordnotering.

Idén är uppenbar: öka priset på pengar till en nivå som får den icke militära efterfrågan att minska och hejda inflationen. Dvs det rör sig om att ordna till recession i den civila sektorn för att trygga tillväxten inom den militära. Ränthöjningen gjorde att rubelkursen kunde ligga kvar på 92 rubel per dollar, men de negativa konsekvenserna för ekonomin i stort blev också märkbara.

Flera framträdande namn inom näringslivet tog till orda i december och januari och kritiserade denna penningpolitik som skadlig för lönsamheten. ”Ränthöjningen hämmar allvarligt tillväxten inom industrin”, sade Sergej Tetjmezov, en i kretsen kring Vladimir Putin och vd för *Rostec*, ett viktigt statligt holdingbolag inom krigsproduktionen. En del stora företag har fått se vinsterna falla kraftigt som t ex nickelföretaget *Norilsk Nickel* (-37 procent 2024).

En del västliga observatörer talade då om att Ryssland såg ut att gå mot en ekonomisk kris med en våg av konkurser på grund av företagens skuldbörda. Och, i samma veva, en kris i banksektorn på grund av mängden lån som inte blivit betalade. Men för ögonblicket har inte räntenivån hindrat en ny snabb ökning av tillväxten.

Men denna nya ökning kan inte dölja att tillväxten är genomskinlig. Teoretiskt är enda möjligheten att avvärja en överhettning på ett sunt sätt att öka produktiviteten. Då kan man både kringgå bristen på arbetskraft, öka vinsterna och ägna sig åt import-substitution.

Om produktiviteten inte ökar tillräckligt tvingas Ryssland därför att hitta nödlösningar för att undvika överhettning. Och i kulisserna verkar det redan pågå en batalj mellan centralbanken, som kräver stopp för icke monetärt stöd till ekonomin – som ökade offentliga utgifter eller subventionerade lån, och armén, som vill se en expansionistisk politik baserad på ökad tillgång på pengar enligt den modell Tyskland tillämpade 1914-1918.

Således var det kretsar kring det militär-industriella komplexet som i november ledde offensiven mot räntehöjningarna, framför allt tankesmedjan *TsMAKP*, som tillhör Andrej Belousov, bror till försvarsministern, och som var den förste att peka på risken för stagflation, dvs att ekonomin stagnerar inflationistiskt till följd av centralbankens penningpolitik. Men Vladimir Putin försöker, så länge det går, upprätthålla balansen mellan de båda parterna.

Men det är ju det militär-industriella komplexet som har kommandot i rysk ekonomi. Som Aleksander Kolyandr, författare till en studie för *Centre européen pour l'analyse politique* (CEPAL), uttrycker det "har Ryssland blivit beroende av militärutgifter". Politiskt backar staten upp arméns krav och verkar göra det till varje pris. Tillväxten är därför en produkt av kriget och för den ryska ekonomin är största hotet att kriget skulle ta slut.

Svår tid efter kriget

För krigsekonomier är det stora problemet alltid när kriget är över. Det blir då besvärligt att styra om till civil produktion när ekonomin är uppbyggd kring militär produktion. Demobiliserade soldater ska in på arbetsmarknaden, civil efterfråga ökar och kan inte tillgodoses av en produktionsapparat helt fokuserad på det militära.

Mellan 1919 och 1923 skakades Väst an en omställningskris som tog sig oerhört olika uttryck från land till land: hyperinflation i Tyskland och Österrike, inflation och penningkris i Frankrike, deflation i Storbritannien och USA. Efter andra världskriget dröjde det också flera år innan tillväxten var igång igen. USA drabbades till och med av en kraftig recession 1948-49 och tillväxten hade inte återhämtat sig förrän 1950. I Västeuropa fortsatte knapphet och svårigheter att råda ända till början av 1950-talet.

För Ryssland finns risken för att något liknande inträffar och kanske än djupare om den i dag närmast totala självhushållningen råkar ut för ett brutalt fall i konkurrenskraften när ekonomin öppnas igen. Hela sektorn av import-substitution riskerar att utsättas för ett hårt slag av mer produktiv import.

Omställningen kommer också att försvåras av den ställning militären erövrat. Den civila efterfrågan, påspädd av löneökningar och att soldaterna kommer tillbaka från fronten, kommer bara att kunna tillgodoses genom import.

Risken för hyperinflation och kris i betalningsbalansen kommer att vara än större då än idag. En dramatisk höjning av räntorna för att undvika detta riskerar att leda till deflation och att mindre konkurrenskraftiga företag slås ut.

Allt hänger förstås på fredsvillkoren och om det leder till att sanktionerna hävs, delvis eller fullständigt. Enligt Aleksandr Koyandr kan en kris efter kriget bara undvikas om man bibehåller den militära produktionens centrala ställning i en strategi inte helt olik utvecklingen i Tyskland på 1930-talet. Ryssland kan utnyttja freden till att återuppbygga och modernisera krigsmakten. Men i så fall är den avgörande frågan vad som skulle vara målet för denna nya produktion.

Det finns helt enkelt risk för att man rusar huvudstupa framåt. Om Ryssland vill undvika det sammanbrott Bruno Le Maire utlovade har man inte bara gjort sig oerhört beroende av militär efterfrågan, utan också av en territoriell utvidgning, som kan ge tillgång till arbetskraft och nya naturtillgångar. Ett skrämmande perspektiv verkar då avteckna sig med en rysk imperialism i händerna på den lokala kapitalismen. Det behagliga tillståndet av samtidig fred och tillväxt verkar tillhöra det förgångna.

”Ukrainarna tror inte längre på någon *happy end*”

Rémy Ourdan. *Le Monde*, 22 februari 2025

Den ukrainske författaren Andrej Kurkov kallar det ”de mest tragiska åren i mitt lands historia sedan självständigheten”. Enligt honom kommer inte ett eventuellt fredsavtal eller eldupphör att innebära något slut på konflikten.

Andrej Kurkov, född 1961, har skrivit ett antal romaner som översatts runt om i världen [på svenska finns bl a *Döden och pingvinen* samt *Grå bin*]. Han är också en skarp iakttagare av händelseutvecklingen i Ukraina med bl a *Journal de Maidan* (2014) och [på svenska] *Dagbok från en invasion krig* (2023). Hans andra rapport om kriget utkom i Frankrike i februari, *Notre guerre quotidienne* [på engelska: *Our Daily War* (2024)]. Genom sitt författarskap och sina offentliga ställningstaganden har han blivit en av rösterna från Ukraina utomlands.

Den 24 februari 2022 inledde Ryssland sin militära invasion av Ukraina, en avgörande vändpunkt i en väpnad konflikt som pågått i elva år. Vad är din sammanfattning av de tre senaste åren?

Det är de mest tragiska åren för det självständiga Ukraina. För andra gången i historien ifrågasätter Ryssland landets själva existens med samma våld som under självständighetskriget 1917-1921. Skillnaden denna gång är att Ukraina står mycket mer enat och starkt och att omvärlden stöder dess självständighet.

Hur har det påverkat ditt liv?

Allt har förändrats. Materiella ting har inte längre något värde. Jag känner mig som en nomad. Jag känner mig hemma här i Kyiv, men allt jag äger tillhör kriget, det okända. Nästan allt jag skriver handlar om kriget, nästan alla mina tankar också. Jag har förlorat en del av mitt sinne för humor. Jag accepterar förekomsten av våld mellan människorna som något närmast normalt. Min nästa roman innehåller till exempel en scen så våldsamt att jag aldrig hade kunnat skriva den före kriget, utan kriget. Jag satte gränser då, idkade ett slags självcensur. Jag undvek våld i mina texter, ansåg det varken behagligt eller acceptabelt. Nu har det blivit acceptabelt i litteraturen.

Dina romaner är präglade av ironi. Genom att driva med den ryska invasionen har ukrainarna också utmärkt sig för sitt sinne för humor. Kommer det att överleva kriget?

Humorn kommer att överleva, det är jag säker på – men på annat vis. För min egen del har jag kanske blivit mer cynisk. Min humor är svartare. 2022 i Ukraina fanns det mycket humor, inte minst från soldaternas sida som i de videor som spelades in mellan striderna. Det gjorde de för att motivera befolkningen, sina vänner. Det upphörde 2023 när optimismen försvann och med den känslan av eufori och tron på att allt skulle vara över snabbt och till fördel för Ukraina.

En del oroar sig för att den enhet och motståndssanda som ukrainarna gett prov på är på väg att avtrubbas ...

Folk är inte lika starka som i början av kriget. Motståndsandan finns fortfarande, men ukrainarna är trötta och traumatiserade. En del letar nu efter fiender bland de sina, inte vid fronten. Ryssland medverkar till den splittringen med sina desinformationskampanjer. På sociala medier är det falska konton, ryska, som är mest aktiva.

I första delen av din dagbok från kriget skrev du att ukrainarna är ”programmerade att segra, vara lyckliga, överleva de svåraste stunderna, för att älska livet”. Är du fortfarande optimistisk?

Jag är optimistisk, men frågan om att överleva har inte längre samma innebörd. Soldaterna konstaterar att för andra än dem själva handlar överlevnad inte längre om att ansluta sig till striderna, utan tvärtom att gömma sig. I början av kriget tänkte inte de flesta ukrainarna på att överleva personligen. De agerade som ägare till landet: om du tillhör ett land och det landet tillhör dig, då måste du försvara det.

Idag finns inte längre några frivilliga för att gå med i armén, det finns mobiliserade som accepterar läget och andra mobiliserade som inte gör det. För många är det konsekvensen av att man slutat tro på någon *happy end*. Inför ett Ryssland som fortsätter att rycka fram och hela tiden sätta in fler soldater anser en del att vi inte kommer att kunna vinna kriget.

Börjar det uppstå en litteratur om kriget i Ukraina?

Den sortens litteratur har alltid existerat, men de bästa krigsromanerna skrivs i allmänhet efteråt. Idag har vi tidningar, artiklar, memoarer. Mellan 300 och 400 böcker har soldater skrivit om kriget i Donbas sedan 2014 – ofta svaga rent litterärt, men väldigt uppriktiga. Vi har också professionella författare som blivit soldater som Arter Tjapeye, Markiyan Kamysj eller Oleksandr Myched, och det de skrivit är mycket uppskattat. Jag tror att de kommer att skriva fina romaner efter kriget.

För egen del tror jag inte att jag kommer att skriva något skönlitterärt om kriget för närvarande. I mina romaner gömmer jag mig bakom det som hände 1917-1921, med historiskt material, det är enklare. Jag tror mig förstå händelserna och folk av idag men att hitta på personer när riktiga personer upplever riktiga händelser vore ett för stort ansvar.

Hur har kriget förändrat ukrainsk kultur?

Flera hundra författare, poeter och översättare har dödats. Faktum är att många böcker som borde ha skrivits aldrig kommer att bli skrivna. Nu är det tredje året nästan utan någon ny ukrainsk roman. Och fler och fler i Ukraina läser hellre utländska romaner i översättning. Jag tror att även de tröttnat på att läsa ukrainsk non-fiction om kriget. Jag lägger märke till att de inte bryr sig om dem i bokhandlarna. Verkligheten bjuder redan på för mycket krig.

Ryskspråkig ukrainare till din bakgrund, som numera skriver skönlitteratur och faktaböcker på ukrainska. Hur ser du på debatten om användningen av ryska språket i Ukraina?

I offentliga sammanhang går det inte längre att använda ryska språket utan att bli kritiserad, rent av katalogiserad som förrädare. Men det existerar i privatlivet och på gatan. För närvarande säljs inte de av mina böcker som publicerats på ryska. Det handlar inte om något direkt förbud men en oro för att någon aktivist ska se det som en skandal och bojkotta bokhandeln. Men redan före kriget var det ju så att mina romaner hade störst upplagor i ukrainsk översättning än det ryskspråkiga originalet.

Jag accepterar detta, för Putin har använt ryska språket som ett argument för aggressionen mot Ukraina. Paradoxen är att det efter kriget kommer att vara mycket färre ryskspråkiga i detta land genom att många av dem bodde i regionerna i öst och syd och att många blivit dödade av

den ryska armén eller har flytt utomlands. Efter kriget kommer vi att diskutera den ryskspråkiga kulturen i Ukraina och då kommer det givetvis att vara en del som är emot användning av ryska språket.

Mer allmänt, hur upplever du avståndstagandet från rysk kultur i Ukraina?

Den politiska makten har alltid använt sig av rysk kultur som ett verktyg – i varje fall sedan början av Sovjetunionen. Målet var att russifiera Ukraina med kulturen som vapen, med monument som hyllade ryska författare och därefter via tv. I landet fanns mer än 800 Alexander Pusjkin-gator men ingen var uppkallad efter någon ukrainsk författare från 1920- och 1930-talet, där ju de flesta blev dödade av Stalin.

På de territorier som den ryska armén ockuperar idag förstörs böcker på ukrainska och ersätts med böcker på ryska i biblioteken. Utanför ruinerna av teatern i Mariupol har den ryska armén ställt upp porträtt av Pusjkin, Dostojevskij och Tolstoj. Det är krig med kultur som vapen. Och muren mellan ukrainsk och rysk kultur kommer att existera länge än. En ukrainare förstår inte skillnaden mellan rysk kultur och rysk politik.

Tror du att Ryssland någon gång kommer att acceptera Ukrainas självständighet?

Inte Putin, men kanske det Ryssland som kommer efter Putin. Det är Putins sista krig och det tänker han inte förlora. Jag tror att han lider mycket av att han inte kunnat segra än.

I Ukraina talas det om att en ”seger” över Ryssland är nödvändig. Vad skulle en seger innebära för dig?

En seger är att Ukraina förblir självständigt. För närvarande har man inte möjlighet att befria alla ockuperade och annekterade områden, men det går varken att acceptera eller rättfärdiga en förändring av gränserna. Om ett fredsavtal eller ett eldupphör kommer till under tillfälliga villkor innebär det inte att konflikten är över. Det skulle bara fungera till nästa avtal, eller nästa krig.

Fruktar du att detta krig kommer att pågå länge?

Jag tror inte att vare sig Ryssland eller Ukraina har tillräckligt med energi för att fortsätta ett krig av denna intensitet i årtal. Men Putin verkar inte vara intresserad av att få slut på det. Och USA, kommer Trump att kunna få till stånd ett slut på kriget? Det är inte alls säkert.

Hur föreställer du dig freden?

Tystnad på natten, inga larmsirener. Inga som far omkring och mobiliserar andra på gatorna. Fullt med folk på kaféerna. Och kanske, framför allt ute i byarna, mer folk i kyrkorna än tidigare som ber för att freden ska hålla [han skrattar]. Men om Ukraina ska överleva efter kriget måste man ha en enorm armé. Samhället kommer att se annorlunda ut, mycket mer aktivistiskt och militariserat än förut. Det kommer att uppstå politiska spänningar och våld. Ukraina kommer att förlora en del av sin gamla tolerans.

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips

[Ryssland och Ukraina inför Trumps makttillträde \(artikelsamling\)](#)

[Trump löper amok – Artikelsamling](#)

[Trump fortsätter sin bärsärkagång, men det knakar i fogarna \(artikelsamling\)](#)